

הדרשה השבועית

הרב אפרים כחלון שליט"א

שיחות מוסר ודרשות
על סדר פרשיות השבוע

פרשת

כי תבוא

הוצאת ארגון "בעזרת השם"

הרב אפרים כחלון שליט"א
RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

פְּרִשֵׁת כִּי תִבֹא

פְּרִשֵׁת כִּי תִבֹא

תּוֹכָחוֹת וְחִנּוּפְנוֹת

הַהֲקֵדְמָה לְקָלְלוֹת

בְּפְרִשֵׁת הַשְּׁבוּעַ פְּרִשֵׁת כִּי תִבֹא יֵשׁ הַרְבֵּה קָלְלוֹת וְתוֹכָחוֹת וְהַרְבֵּה דְבָרִים לֹא כָּף נְחֻמָּדִים. הַרְבֵּה אֲנָשִׁים מִפְּחָדִים מִהַפְרָשָׁה הַזֹּאת, וְלֹא רוֹצִים לְעֲלוֹת בְּפִסּוּקֵי הַתּוֹכָחָה (עֵין בְּסֵפֶר חֲסִידִים סִימָן תשסו).

וְצָרִיךְ לְזַכֵּר שֶׁהַהֲקֵדְמָה לְכָל הַקָּלְלוֹת הַזֵּאת מֵאֲמַר הַכְּתוּב וְיִהְיֶה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ" (דְּבָרִים כח, טו), וְאַדְרָבָּה מִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, לֹא רַק שָׂאִין לוֹ מָה לְחַשֵּׁשׁ מִהַקָּלְלוֹת, אֲלָא עוֹד מִתְקַיֵּם בּוֹ מֵאֲמַר הַכְּתוּב "וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְךָ" (דְּבָרִים כח, ב).

קָלְלוֹת הַגְּלוּת

בֵּין הַקָּלְלוֹת מְזֻהָר עוֹד הַכְּתוּב וְאוֹמֵר "יִוְלָךְ ה' אֶתְךָ וְאֶת מְלֶכְךָ אֲשֶׁר תִּקְיָם עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתָ אֶתָּה וְאֶבְתִּיךָ" (דְּבָרִים כח, לז), הַגּוֹי הַזֶּה לֹא יִהְיֶה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁגָּדְלָתָ אֶתוֹ בְּשִׁכּוּנָה, שֶׁבְּדַמְיוֹנָה תִּחְשַׁב שֶׁהוּא יִרְחַם עָלֶיךָ, אֲלָא הוּא יִהְיֶה גּוֹי לֹא מְפִיר

תוכחות וחנפנות

ולא מִכָּר (עין בתרגום יונתן שם). ומסים "ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן". ובמשפט הזה צריך להתבונן מאד, הלא עם ישראל גולה מארצו בגלל חטאיו (עין דברים כח, טו), ואם גם בגלות אומר הכתוב שהם יעבדו עץ ואבן, מה התכלית של הענש ושל הגלות הנוראה הזו שמהיר הכתוב שיענשו?

עד כדי כך הקשיא הזו קשה, שבתרגום יונתן בן עזיאל מוציא את הפסוק מידי פשוט ומתרגם את הכתוב "ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן" - 'ותהוון מסקי ארנונין לפלחי טעוון דקיסין ואבנין', כלומר - 'שתהיו מעלי ארנוניות ומסים לעובדי אלילים של עצים ואבנים' (כפר יונתן שם), והינו שהם לא יעבדו עבודה זרה, אלא יהיו עבדי עבודה זרה, במסים וארנוניות.

עבודה ללא תועלת

רבנו אברהם אבן עזרא, מגדולי מפרשי התורה לפני יותר משמונה מאות שנה, מבאר בדרך אחרת, ונעסק בדבריו שיש בהם למוד מוסר עצום בשבילנו. וכך כותב: "ועבדת שם" - 'ולא יועיל לה! רק תהיה לשמה, כל רואיה ישמו' וכמאמר הפסוק הבא "והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים אשר ינהגה ה' שמה" (דברים כח, לו). ובאור דבריו, 'פי נגלה לפני הקדוש ברוך הוא שימירו כבודו בארצות הגוים למצא חן בעיני העמים, ובאמת יאמר ה' להסיר חן זר תפארה והיית לשמה ולבנה לעד' (אבי עזר על האבן עזרא שם). הנסיון הכושל הזה לנסות למצא חן בעיני העמים, יגרם את ההפך, ולא יועיל לעם ישראל.

פְּרִשְׁת כִּי תבֹא

ראשית ההשפלה

רעיון ההשפלה התחיל לפני יותר ממאתים שנה בגרמניה. גרמניה הייתה ערש ההתבוללות בזמן המודרני, שם החלה תנועת ההשפלה. אחד מראשי המשפילים דאז, משה מנדלסון, הטביע את האמרה: 'היה יהודי בכיתה ואדם בצאתה'. הוא יעץ לחבריו היהודים לא לגדל זקנים, לפשט את הבגדים המסורתיים, ולהתלבש על פי רוח התקופה. הוא הטעים דבריו בטענה שסממנים יהודיים גורמים אנטישמיות. הוא אשר דרבן ועודד את היהודים לראות את גרמניה כמולדתם ולהיות נאמנים לה. במלחמת העולם הראשונה יהודים רבים נפלו בגאווה בשדה הקרב, והקריבו את חייהם על מזבח המולדת גרמניה. אותה גרמניה ערש התרבות המערבית המודרנית רצחה באכזריות יותר מששה מליון יהודים אנשים נשים וטף מארצות אירופה וביניהם את נתיניה היהודים הנאמנים' (דע מה שתשיב, להגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א עמוד 35).

קדוש או הבדלה

וכך הִיָּה מעת היות עצמנו לעם, ככל שנסו היהודים להראות עד כמה הם אזרחים נאמנים למדינה, ונסו למחוק כל סממן יהודי שיכול להבדיל בין היהודים לאמות העולם, גדלה שנאתם של אמות העולם, ולא הועיל להם שום דבר כנגד הרצון האלקי כנאמר: "ואבדל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ, כו), ומצות "קדשים תהיו" (ויקרא יט, ב) - פרושים תהיו (ספרא קדושים פרשה א). 'ואם יהודי לא יעשה קדוש - יבא הגוי ויעשה הבדלה'.

תוכחות וחנפנות

הרצון התמידי להתחנף ולהיות כמו אמות העולם רדף את עם ישראל בכל שנות גלותם. וכבר הזהיר הכתוב: "ותקנת חנף תאבד" (איוב ח, יג).

מדת החנפנות

זוהי המקום לדבר על המדה הרעה הזו של החנפנות, יש הרבה אנשים שמתחנפים כדי להשיג כל מיני דברים או להרויח תרומות וכדומה. הבציעה הקשה שהם לא מסתפקים בהודאה על התרומה, אלא בדברי שבח והלל, והופכים את התורם לאחד מל"ו צדיקים. וכבר הזהיר ואמר שלמה המלך עליו השלום: "אמר לרשע צדיק אתה - יקבהו עמים ונעמוהו לאמים" (משלי כד, כד). מי שאומר לרשע צדיק, הוא מרבה רשע בעולם, 'כי כאשר יראה הרשע שקוראים אותו צדיק, יתפקר עוד יותר לעשות רעה לכלם' (אלשיך ומצודות דוד שם), והדבר הזה מזיק לכלל העולם, לכן כל העמים יקללוהו. ולא רק העמים, אלא אפלו לאמים - אפלו עברים שבמעי אדם מקללים אותו (סוטה דף מא עמוד ב). שהעבר במעי אמו 'צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ומלמדו אתו כל התורה כלה' (נדה דף ל עמוד ב), ומפינן שהוא נמצא במקור החכמה והקדשה, ורואה את האמת בעיניו של תורה, כועס על אותם חנפים, ומקלל אותם.

אחריתה עדי אבד

ולא רק שהאדם לא מרויח מהחנפנות כלום, אלא אחריתו

פְּרִשֶׁת כִּי תִבֵּא

עַדִּי אוֹבֵד, שֶׁהָרִי מוֹבָא בְּגִמְרָא בְּסוּטָה (דף מא עמוד ב), 'אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל הַמְּחַנְיָף לַחֲבֵרוֹ סוּפוֹ נוֹפֵל בְּיָדוֹ, וְאִם לֹא נוֹפֵל בְּיָדוֹ נוֹפֵל בְּיַד בְּנָיו'.

וְהִרְאִיהָ לָזֶה מִיִּרְמְיָה הַנְּבִיא. יִרְמְיָה הַתְּנַבֵּא עַל מַלְכוּת נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר "אֵל צְדָקָה מְלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר הִבִּיאוּ אֶת צְוֹאֲרֵיכֶם בְּעַל מְלֶךְ בְּכָל וְעַבְדוֹ אֲתוּ וְעִמּוּ וְחִיו" (יִרְמְיָהוּ כז, יב). בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הָיָה שָׁם נְבִיא שֶׁקָּרַב בְּשֵׁם חֲנַנְיָה בֶּן עֲזוּרָה, שֶׁהִכְחִישׁ אֶת נְבוּאָת יִרְמְיָהוּ, וְהַתְּנַבֵּא בְּשֵׁקֶר: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר שְׁבַרְתִּי אֶת עַל מְלֶךְ בְּכָל. בְּעוֹד שְׁנַתִּים יָמִים אָנִי מוֹשִׁיב אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת כָּל כְּלֵי בַיִת יִקְנוּ אֲשֶׁר לָקַח נְבוּכַדְנֶצַּר מְלֶךְ בְּכָל מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיְבִיֵּאם בְּכָל (יִרְמְיָהוּ כח, ב - ג). וְכִשְׁשָׁמַע יִרְמְיָהוּ אֶת 'נְבוּאָתוֹ' שֶׁל חֲנַנְיָה בֶּן עֲזוּרָה אָמַר: "אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה ה' יְקַם ה' אֶת דְּבָרָיו אֲשֶׁר נִבְּאָתָה לְהוֹשִׁיב כְּלֵי בַיִת ה' וְכָל הַגּוֹלָה מִבְּבֶל אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה" - הִלְוִאִי וַיְהִיָּה בְּאֵמַת כָּמוֹ שֶׁאָתָּה אוֹמֵר, שְׁעַם יִשְׂרָאֵל יֵצֵא מֵעַל מְלֶךְ בְּכָל וַיֵּשׁוּבוּ כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ לְמָקוֹמָם.

וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת שֶׁאָמַר יִרְמְיָה, לְמַרְוֹת שֶׁשְׁמַעְצוּתָהּ גַּם כֵּן כָּלִשׁוֹן תְּפִלָּה וּמִשְׁאֲלָה, מִכָּל מָקוֹם הָיָה בּוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל חֲנֻפָּנוּת, שֶׁכֵּן 'וְחֲנֻפָּה הִיא זֹאת, שֶׁהָיָה לוֹ לֹאמֹר בְּפִרוּשׁ שֶׁקָּרַב אֶתָּה נְבִיא' (רש"י שם דבור הַמִּתְחִיל וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ), וְלָכֵן יִרְמְיָה נֶעְנַשׁ וּבִסוּף נָפַל בְּיַד בֶּן בְּנוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה נְבִיא הַשֶּׁקֶר, וְכִמְאֹר הַכְּתוּב: "וַיְהִי הוּא בְּשַׁעַר בְּנֵימָן וְשָׁם בְּעַל פְּקֻדַת וְשָׁמוֹ יִרְאִיָּה בֶּן שְׁלֹמֹה בֶּן חֲנַנְיָה, וַיִּתְּפֹשׂ אֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר אֵל הַפְּשָׁדִים אֶתָּה נָפַל. וַיִּתְּפֹשׂ יִרְאִיָּה בְּיִרְמְיָהוּ וַיְבִאֵהוּ אֶל הַשָּׂרִים. וַיִּקְצְפוּ הַשָּׂרִים עַל יִרְמְיָהוּ וְהִכּוּ אֹתוֹ וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בֵּית הָאֶסוּר בֵּית יְהוֹנָתָן הַסֹּפֵר כִּי אֲתוֹ עָשׂוּ לְבֵית הַכְּלָא" (יִרְמְיָהוּ לו, יג - טו), וְהוּא הַכְּנִיס אֶת יִרְמְיָה הַנְּבִיא לַכְּלָא,

תוכחות וְחַנּוּפוֹת

וְכָל הַצֶּעַר הַזֶּה הִגִּיעַ לְיִרְמְיָהּ הַנְּבִיא הַצַּדִּיק, מִנְהִיג יִשְׂרָאֵל, בְּגִלְגַל אוֹתָן הַמַּלְאָכִים שֵׁשׁ בָּהֶם שִׁמְץ חַנּוּפוֹת.

וְסוּפוֹ שֶׁל הַחַנּוּפָן לֹא רַק לְהַעֲנִיֵשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלָא גַם לְעוֹלָם הַבָּא, 'שֶׁכֵּל אָדָם שֵׁשׁ בּוֹ חַנּוּפָה נוֹפֵל בְּגִיהֶנָם' (סוֹטָה דף מא עמוד ב),

'וְכַת חַנּוּפִים אֵינָה מְקַבֵּלֶת פְּנֵי שְׂכִינָה' (שָׁם דף מב עמוד ב). וְמֵדַת הַחַנּוּפָה הִיא כָּל כֶּף גְּרוּעָה, עַד שֶׁאֲמָרוּ בַּמִּדְרָשׁ (אוֹצֵר הַמִּדְרָשִׁים אִיִּזְנֶשְׁטֵיין פֶּרֶק שֵׁשֶׁה עָשָׂר עֶרֶךְ גְּדוּל וְגִדְלָה בְּעִנְיַן הַחַנּוּפָה וְהַלִּיצְנוּת עֲמוּד 80), 'גְּדוּל עֲנֻשָׁה שֶׁל חַנּוּפָה שֶׁהִיא שְׂקוּלָה כְּנֹגֵד עֲבוּדָה זָרָה גְלוּי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיכוֹת דָּמִים, וְכָל הַמַּחְנִיף כְּאֵלוֹ עוֹבֵר עַל תּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה'.

כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה

וְכִבֵּר בְּאֵר רַבְּנּוֹ בְּחַיֵּי בְּחוּבוֹת הַלְּבָבוֹת (בְּשַׁעַר יְחִיד הַמַּעֲשֵׂה פֶּרֶק ד), שֶׁהַחֲנִיף הוּא עוֹבֵד בְּנֵי אָדָם וְלֹא הַבוֹרָא אוֹתָם, וְהוּא גְּרוּעַ מִהָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה. וְאִם הוּא גַם מְאָמִין בְּהַשֵּׁם וְגַם מִתְחַנֵּף לְאֲנָשִׁים, הֲרִי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּשִׂתּוּף (עֵינִי בַּמַּלְבִּי"ם בְּזִכְרֶיהָ פֶּרֶק ה פְּסוּק ט בְּשֵׁם הַחוּבוֹת הַלְּבָבוֹת וּבִסְפָר כֹּד הַקָּמַח עֶרֶךְ חַנּוּפָה).

וְלִכֵּן נִזְכָּה לְקַבֵּל עַל עֲצֻמּוֹ שֶׁלֹּא לְהִתְחַנֵּף לְאוֹיְבִים, וְכָל שֶׁכֵּן לְאוֹיְבֵי הַשֵּׁם. וּבִמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ "תּוֹשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֵּן לְבֵטַח" (יִרְמְיָה כג, ו) "וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשָׁאֲנָן וְאִין מַחְרִיד". (יִרְמְיָה ל, י) אָמֵן.